

MISTÄ TIETOPOHJA KOOSTUU? TARKASTELUSSA VIRKAHENKILÖIDEN JA TUTKIJOIDEN VÄLINEN KESKUSTELU

LAURA PERÄLÄ

Poliittisen päätöksenteon tulisi perustua vahvaan tietopohjaan, mutta mistä kaikesta tämä tietopohja koostuu? Artikkelissa tarkastellaan evidenssin määrittymistä tutkijoiden ja virkahenkilöiden välisessä keskustelussa.

Tiedon, tutkitun tiedon ja politiikan suhteen tarkasteleminen ei ole tutkimusaiheena uusi, mutta globaalien ja nopeatempoisten, niin kutsuttujen viheliäisten ongelmien aikakaudella entistäkin ajankohtaisempi. Kun yhteiskuntaamme kohtaavat ongelmat eivät noudata selkeitä syy- ja seuraussuhteita, on tärkeää kysyä, millaiseen tietopohjaan perustuen päätöksiä tehdään? Ymmärrämmekö, mitä potentiaalisia seurauksia tekemällämme politiikkatoimella voi olla?

Suomalaisen Tiedeakatemian kehittämä Tiedesparraus on tiedetukea, jossa pyritään osaltaan parantamaan päätöksenteon tietopohjaa. Tiedesparrauksia järjestettäessä lähtökohtana on yhteiskunnallisten ongelmien ymmärtäminen systeeminä ja komplekseina. Fasilitoiduissa keskusteluissa virkahenkilöt ja tutkijat työskentelevät yhdessä jakaen tietoa ja pohtien mahdollisia toimenpiteitä. Tämän artikkelin aineistona ovat syksyn 2024 aikana järjestettyjen Tiedesparrausten työpajakeskustelut.

Yhteiskunnallisen päätöksenteon tietopohja koostuu erilaisesta evidenssistä

Tietopohjaisella päätöksenteolla viitataan ideaaliin, jonka mukaan yhteiskunnallisen päätöksenteon tulisi perustua parhaaseen mahdolliseen saatavilla olevaan tietoon. Tätä "parasta mahdollista tietoa" määrittelevässä tutkimuksessa siihen viitataan käsitteellä evidenssi.

Yksinkertaisimmillaan evidenssi voidaan määrittää perusteluna väitteelle; asiasta tulee evidenssiä, kun sillä pyritään perustelemaan ja oikeuttamaan jokin toimenpide. Tietopohjaisen päätöksenteon kontekstissa evidenssillä on kuitenkin tiukempia kriteerejä: laadukkaan evidenssin on oltava tieteellisesti pätevää, päätöksentekijöille relevanttia ja sidosryhmille hyväksyttävää. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että päätöksenteko perustuisi vain tutkimustietoon. Alan tutkijat ovat jo pitkään korostaneet, että yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, tieteellisten tutkimustulosten rinnalla, sellaiset tekijät kuten ihmisoikeudet, sosiaalinen hyväksyttävyys tai rahalliset kustannukset voivat olla yhtä painavia perusteluja.

Tilannetta, jossa kaikki mahdollinen relevantti evidenssi tulisi huomioiduksi, ei ole. Päinvastoin se, mitä evidenssiä lopulta käytetään, riippuu monista tekijöistä, kuten päätöksentekijöiden arvoista ja asiantuntemuksesta; poliittisesta ympäristöstä ja tahtotilasta; sekä päätöksentekojärjestelmän organisaatorakenteesta. Tämän ei tarkoita, että pitäisimme yhteiskunnallista päätöksentekoa oikeukkaiden yksilöiden tai sattuman ohjaamana. Se tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että ymmärrämme politiikka- ja valmisteluprosessit pohjimmiltaan ihmillisinä ja siten vajavaisena toimintana

Analysoimalla Tiedesparrauksissa käytyä keskustelua pääsemme käsiksi siihen, miten osallistujat määrittelevät ja muodostavat evidenssiä. Aineiston valossa voimme kysyä, miten evidens-

siä määritellään tutkijoiden ja virkahenkilöiden välisessä keskustelussa. Millainen tieto käsitetään relevanttina, politiikkavalmistelujen tietopohjaan kuuluvana tietona?

Tutkimustieto

Tieteellisellä tiedolla käsitetään tietynlaisin vakiintuneiden tutkimusprosessien tuloksena saavutettavat väitteet totuudesta, jotka validoidaan tiedeyhteisön toimesta. Käytännössä kyse on vertaisarvioidussa jurnaalissa julkaistusta tutkimuksesta.

Yksinkertaisimmillaan tutkimustieto esitettiin toteamalla, että väite perustuu tutkimuksiin: "Meillä on paljon arviointeja ja tutkimustietoa siitä, miten me voimme yhteistyötä vahvistamalla päästä niihin tavoitteisiin."

Tutkimustietoa ei kuitenkaan aina pidetty itseltään selvästi totuutena, vaan epävarmuutta kommunikointiin esimerkiksi ilmaisemalla, että esitetty argumentti on "vahva oletus", jota tutkimustieto tukee vain "jossain määrin".

Toisaalta myös tutkimustiedon epäkohdat tunnistettiin. Keskusteltaessa lapsettomuuden syistä todettiin, että tutkimustulokset eivät anna välttämättä edustavaa kuvaa tilanteesta: "Ja ne, jotka eivät vastaa kyselytutkimuksiin, ovat kaikista heikoimassa asemassa olevat ihmiset. Ja heidän kokemuksistaan ja ajatuksistaan me ei tiedetä mitään, koska ne ei vastaa meidän kyselyihin."

Asiantuntijatieto

Tietopohjaista päätöksentekoa koskevassa tutkimuksessa korostetaan usein virkahenkilöiden asiantuntijatiedon roolia. Työskennellessään päätöksenteon parissa he kartuttavat tietoa päätöksenteon realiteeteista ja kokoavat tietopohjaa keskittyen sellaisiin vaihtoehtoihin, joiden toteutusmahdollisuuksiin uskovat. Eräs virkahenkilö perusteli näkemystään toimenpiteiden reunaehdoista kuvaamalla valtionhallinnon toimintaympäristöä: "Niillä [ministeriöillä] on hyvin vahva autonomia tässä suhteessa ja oikeastaan pitää löytyä sellainen yhteinen intressi, että tämä helpottaa heidän työtään."

Keskusteluista nousi kuitenkin selvästi esiin, että myös tutkijat jakavat paljon asiantuntijatieta. Tietoisina päätöksenteon kontekstista, he eivät tyydy vain toistamaan tutkimuksissa todettua, vaan pyrkivät aktiivisesti arvioimaan ja arvottamaan käsiteltyjä toimenpide-ehdotuksia ja politiikkakeinoja. Pohdittaessa, miten seurantaindikaattoreita tulisi julkisesti esittää, eräs tutkija arvioi riskejä: "Sinänsä kannattaa olla aika varovainen ehkä sen [yksinkertaistamisen] suhteen, varsinkin kun tässä on aika isoista ja monimutkaisista asioista kysymys."

Keskustelijat osoittivat olevansa myös tietoisia asiantuntijatiedon ja tutkimustiedon häilyvästä rajapinnasta. "Se on vähän vaikeampi vaan sanoa, että onko tämä nyt tutkimusperusteista, vai onko se vain sellaista, että näin se varmastikin on", eräs tutkija pohtii.

TULEVAISUUDEN TEKIJÄ: LAURA PERÄLÄ

Missä opiskelet?

Opiskelen politiikan ja organisaatioiden tutkimusta Helsingin yliopistossa, Poliittikan ja viestinnän maisteriohjelmassa. Kevään 2025 ajan täydennän tutkintoani keskittyen tieteen ja teknologian sosiologiaan ja politiikkaan EHESSissä, Pariisissa (École des hautes études en sciences sociales).

Mistä olet kiinnostunut?

Olen kiinnostunut tieteen ja yhteiskunnan välisestä suhteesta. Länsimaisen tieteellisen tiedon tuottamisen ja validoinnin prosessit ovat jo kauan sitten levinneet globaalisti hyväksytyksi tiedon tuotannon standardiksi. Samalla kun "tutkimustieto" tarkoittaa monille totuutta maailmasta, se mikä tämän tiedon rooli tulisi olla yhteiskunnassamme, on kuitenkin monilla tavoin epäselvää ja nykypäivänä yhä useammin kiistan aihe.

Millaisia tulevaisuuden suunnitelmia sinulla on?

Lähin tavoitteeni on valmistua valtiotieteiden maisteriksi. Sen jälkeen toivon löytäväni merkityksellisen työn, joka sopisi yhteen myös akateemisten mielenkiinnonkohteideni kanssa. Toivon, että isona minusta tulee valtiotieteiden tohtori.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttöluoppa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Kuva: OpenAI, Sora.

”Me Suomi” — kansalaisuus ja kansallinen etu osana evidenssiä

Keskusteluista voidaan tunnistaa myös erilaisia ymmärryksiä Suomesta toimijana, jolla on ominaisuuksia ja intressejä. Pohdittaessa mitä väestöpolitiikalla laajemmin tulisi tavoitella, eräs tutkija pohti: ”Minkälainen maa Suomi haluaa tulevaisuudessa olla globaalissa mittakaavassa? Nythän me pyritään olemaan kehittynyt teollisuusmaa, jossa on tosi korkeaa osaamista.”

Kansallisvaltion etuun vetoaminen ei tapahdu ääneen lausuttuna, vaan se voidaan tulkita puhujien käyttämistä ”me” ilmaisuista: ”Vahvasti olen vastaan KV-rankingeja. Se johtuu siitä, että siinä ei oo kysymys siitä mitkä on meidän tavoitteita”, argumentoi eräs tutkija.

Tutkijan ja virkahenkilön roolin lisäksi keskustelijat sijoittivat itsensä eri positioihin, täten lisäten lausumansa painoarvoa. ”Aloitan tästä taloudesta ja pyydän anteeksi, että puheenvuoro saattaa kuulostaa vähän niin kuin Metsäteollisuus ry:n tai MTK:n puheenvuorolta, mutta tulkitaan sitä mieluummin niin, että itäsuomalainen veronmaksaja, joka on valtiolla töissä, tässä puhuu”, eräs tutkija alusti puheenvuoroaan.

Hallinnollinen konteksti

Parlamentaarisen järjestelmän luomat aikajänteet, kuten hallituskauden sykli, rajaavat herkästi ulos sellaiset perustelut ja oikeutukset, joiden todentamiseksi vaadittaisiin pidempää aikaväliä: ”Jos nyt tehdään toimenpide, niin se toimenpide näkyy datassa 10 vuoden päästä”, eräs tutkija tiivisti vaikeuden.

Monet argumenteista liittyivät tutkimustiedon ja politiikan aikajänteiden eriparisuuteen; päätöksiä on tehtävä nopeammin kuin asiasta on saatavilla tutkimustietoa. Toisaalta taas tietyt toimenpiteet vaatisivat toimiakseen yli hallituskaudesta sitoutumista, mikä on vaikea taata: ”Me ei tiedetä... taas tämä politiikkahaaste. Että tulee taas uusi hallitus ja emme tiedä millainen kokoonpano silloin on ja miten paljon lähdetään kyseenalaistamaan näitä. Mutta kyllähän se idea on ollut, että tämä nyt jollain tavalla toimisi sinne 2030-luvulle asti.”

Kun konkreettista politiikkatoimenpidettä suunnitellaan, aiheesta on lähes aina olemassa edeltäviä päätöksiä, asetuksia ja linjauksia, jotka sitovat nykyhetkessä. Historiallinen konteksti rajaa ulos tiettyjä näkökulmia ja sisällyttää toisia. Poh-

tiessaan, mitä käsittelyssä olevaan linjapaperiin tulisi kirjata, keskustelijat olivat yhtä mieltä siitä, että yhdenmukaisempi muotoilu johtaisi parempaan lopputulokseen. Eräs virkahenkilö vastasi: ”Tässä pikkainen dilemma on ehkä se, että me ollaan jumis näiden... että meillä on ne monivuotisen linjaukset. Tämä on vähän sellainen hallinnollinen asetelma tässä, että jotenkin mun mielestä meidän pitää elää noiden kanssa, ainakin tällä hetkellä.”

Edellä mainitut esimerkit osoittavat, että tietopohja koostuu tutkimustietoa laajemmasta kokonaisuudesta, johon vaikuttavat esimerkiksi päätöksenteon todellisuus ja ajatus suomalaisten kansallisesta edusta.

Tieteen ja päätöksenteon suhteesta

Systeemisten ja toisiinsa kietoutuneiden ongelmien aikakaudella vuoropuhelu tieteen ja politiikan välillä on yhä tärkeämpää. Samalla tulee tärkeäksi, että ymmärrämme tieteellisen tiedon mahdollisuudet ja rajoitteet.

Daniel Innerarity on todennut, että tiede tuottaa väistämättä pettymyksen niille, jotka odottavat siltä varmaa ja riskitöntä tietoa. Yhteiskunnallista päätöksentekoa tehtäessä siirrytään aina tutkimustiedon tuolle puolen; tutkimus voi kertoa meille, että koronavirus tarttuu ensisijaisesti pisaratartuntana, mutta se ei voi ratkaista puolestamme, onko kansallisten ulkonaliikkumiskieltojen asettaminen kohtuullista. Tieteen ja politiikan vuorovaikutukseen keskittyvän tutkimuksen tavoitteena on osaltaan selkeyttää tätä kahdenvälistä suhdetta ja auttaa välttämään suurimmat pettymykset.

Tämä artikkeli perustuu kirjoittajan meneillään olevaan maisterintutkielmaan.

Lähteet

- Cairney, P. (2016). *The politics of evidence-based policy making*. Palgrave Pivot London. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-51781-4>
- Kennedy, A. G. (2024). *Science and public policy: A philosophical introduction*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003311072>
- Innerarity, D. (2024). Valta ja tieto tietämättömyyden yhteiskunnassa. *Politiikka*, 66 (4). <https://doi.org/10.37452/politiikka.148958>
- Parkhurst, J. (2017). *The politics of evidence. From evidence -based policy to good governance of evidence*. Abingdon, Oxon: Routledge.